

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA RIVOJLANTIRUVCHI O'YINLAR ORQALI BOLALARNING QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH

Xo'jamberdiyeva Moxira Irkinovna

Surxandaryo viloyati Termiz tumani 4-sonli Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori

Annotatsiya: O'yin faoliyati bola hayotida katta ahamiyatga ega. Maktabgacha yoshdagi bola shaxsiyati, ahloqiy-irodaviy sifatlarini fazilatlarini shakllantirishda samarali usuldir. O'yin orqali ta'lim berishda atrof-olam ta'sir etish ehtiyoji ro'yobga chiqadi.

Kalit so'z: Strategiya, ijodiy, syujetli, faoliyat, tarbiya, o'yin, ehtiyoj, vazifa, kashf, maroqli, imkoniyat, usul

Абстрактный: Игра очень важна в жизни ребенка. Это эффективный способ формирования личности, нравственных и волевых качеств дошкольника. В обучении через игры реализуется необходимость воздействия на окружающую среду.

Ключевое слово: Стратегия, творчество, сюжет, деятельность, образование, игра, потребность, задача, открытие, развлечение, возможность, метод

Abstract: Play is very important in a child's life. It is an effective way to form the personality, moral and voluntary qualities of a preschool child. In teaching through games, the need to influence the environment is realized.

Key word: Strategy, creative, plot, activity, education, game, need, task, discovery, fun, opportunity, method

O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim vazirligi maktabgacha ta'lim muhim turi bu o'yin faoliyatidir. O'yin faoliyati bola hayotida katta ahamiyatga ega. Maktabgacha yoshdagi bola shaxsiyati, ahloqiy-irodaviy sifatlarini fazilatlarini shakllantirishda samarali usuldir.

O'yin orqali ta'lim berishda atrof-olam ta'sir etish ehtiyoji ro'yobga chiqadi. Bola uchun o'yin qiziqarli mashg'ulot hisoblanadi. Bola tarbiyachisi ya'ni ta'lim beruvchi o'yin faoliyati orqali biror ma'lumotni yoki tatqiqotni olib borishni yo'lga qo'yishi lozim. Har qanday o'yinning o'z maqsadi bor. Buni to'g'ri yo'lga qo'yish ta'lim beruvchining vazifasi hisoblanadi.

Bola uchun o'yin- o'zini ko'rsatish va namoyon qilish yo'li. O'yinda bola o'z o'zi istagan qahramonga aylanadi; mehribon sexrgar, jasur jangchi uchuvchi-fazogir, sayyoh..... va hokozo. O'yinda bola o'zi hohlagan joyda bo'ladi; oyda, dengiz tubida, maktabda, savdo rastasida, o'rmonda saroyda. O'yin bola vaqtini bir lahzaga to'htatish, uni qaytarishva yana ko'p marotaba takrorlash imkonini beradi.

Har bir bolalarning o'z dunyosi bor. Lek u tengdoshlari qatoriga kirib kelganida o'zi uchun boshqa bolalar dunyosini "Kashf" etadi.

Bu juda qiziqarli va maroqli jarayondir, ammo boshqa insonni tushunish va dunyosini qabul qilish, ichki olamni ochish bola uchun juda murakkab. O'yinda bola shaxsining barcha qirralari ochiladi, ruhiyatida yangi, yanada yuqori rivojlanish bosqichiga o'tishga tayyorlaydigan sezilarli o'zgarishlar sodir bo'ladi.

Bu bilan psixologlar maktabgacha yoshdagi bolalarning yetakchi faoliyati sifatida o'yinning ulkan tarbiyaviy imkoniyatlari yuqoriligini aytishadi.

Maktabgacha yoshidagi bolalarni o'qitish va tarbiyalash bolaning ijtimoiy, hissiy, kognitiv va jismoniy ehtiyozlari kompleks rivojlantirishga qaratilgan, bunga unda umri davomida mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagoglari maktabgacha ta'lim maqsadlarini amalga oshirishda asosiy rolni o'ynaydi, shuning uchun ularga ko'nikmalarini rivojlantirish va o'z xizmatlarini taqdim qilish uchun keng imkoniyatlar yaratish, ularni qo'llab quvvatlash muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston hukumati 2017- yildan kichik yoshdagi bolalarni sifatli o'qitish va tarbiya qilishga katta e'tibor qaratmoqda. Maktabgacha ta'lim vazirligi tashkil etilgan vaqtdan beri 2030 yigacha bo'lgan davrda Barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarni amalga oshirish chora va tadbirlari doirasida qulay siyosiy shart –sharoitlarhamda tizimli komponentlarni yaratish bo'yicha qator salmoqli ishlar olib borilmoqda.

O'zbekistonda Yunisef vakolatxonasi tomonidan mazkur islohatlar doirasida Maktabgacha ta'lim vazirligi bilan yaqindan xamkorlik o'rnatilgan, 2018 – yilda YUNESIF Maktabgacha ta'lim vazirligiga ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablarini qayta ko'rib chiqishda texnik jihatdan ko'maklashdi va bolalarning rivojlanish davrlari aniq ishlab chiqishiga urg'u berildi, Shuningdek, YUNESIF bolalarning har tamonlama rivojlanishiga qaratilgan yangi "Ilk qadam" maktabgacha ta'lim tashkilotining davlat o'quv dasturini ishlab chiqishda amaliy yordam ko'rsatdi. Yangi davlat o'quv dasturi va bolaning rivojlanishiga qo'yilgan maqsadlarni sifatli amalga oshirilishini ta'minlash, jumladan, bolani maktabga tayyorlash uchun ushbu maqsadlarni amalga oshirish uchun maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagoglarini jalb etish lozim. 'Ilk qadam' davlat o'quv dasturiga ko'ra, maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim faoliyatini tashkil etishning eng muhim tamoyili-o'yin orqali maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni o'qitish va rivojlantirishdir.

O'yin maktabgacha yoshdagi bolalar ijtimoiy hayotining muhim va yetakchi shakli sanaladi. Unda ular o'z hohishiga ko'ra birlashadi, mustaqil harakatlanadi, o'z g'oya istaklarini amalga oshiradi, dunyoni ang'laydi. Mustaqil o'yin faoliyati bolaning jismoniy va ruhiy rivojlanishi, ahloqiy-irodaviy fazilatlarining shakllanishi, ijodiy qirralarining ochilishiga zamin yaratadi.

Bolalarning o'yin faoliyatini rivojlanish sohasidagi fikr mulohazalar ko'plab olimlar tomonidan o'rganishlari (L.S.Vigotskiy, D.B.Elkonin, A.P. Usova va boshqalar) asosida metodik qo'llanma ham yaratilgan. Pedagoglar maktabgacha ta'lim tashkilotida o'yin faoliyatini o'tkazish bo'yicha metodik tafsialarni bajarayotib, bolalarni to'laqonli entelektual va shahsiy rivojlanishi uchun qoidalari bor syujetli rolli, didaktik va harakatli o'yinlar, sahnalashtirilgan o'yinlar hamda o'yinchoqlardan va ularning o'rnini bosuvchi predmetlardan foydalanadigan o'yinlarni o'ynashda zarur bo'lgan malaka va ko'nikmalarni egallashga ko'maklashadi.

SHuning uchun maktabgacha yoshda o'yin eng muhim faoliyat sifatida katta ahamiyatga ega. O'yin maktabgacha yoshdagi bola shaxsini, uning ahloqiy va iradaviy sifatlarini shakllantirishning samarali vositasi hisoblanadi, o'yinda dunyoga ta'sir ko'rsatish zaruriyati amalga oshadi.

Bola ruhiyatida sezilarli o'zgarishlar yuz berishiga olib keladi. Mashhur pedagog A.S.Makarenko bolalar o'yinlarining rolini ta'riflab, bola hayotida o'yinni huddi kattalarning ish faoliyati, hizmatining ahamiyati bilan tenglashtiradi.

Bola o'yinda qanday bo'lsa, ishda ham ko'p jihatdan u shunday bo'ladi deb hisoblaydi. Shuning uchun bo'lajak arbobning tarbiyasi ko'p tomondan o'yin orqali amalga oshiriladi. O'yin insonning butun umri davomida unga hamroh bo'lib, sexr-jodu, taqlidiy haddi-harakat, sport, sa'nat va ayniqsa uning ijrochilik shakllari bilan tutashib ketadi. O'yin jismoniy mashq va kelajakdagi hayotiy vaziyatlarga psixologik tayyorgarlik vositasidir.

O'yin malakasini egallash, faoliyatni modellashtirish bo'lib, uning o'ziga hos hususiyati hulq atvor qoidalari tizimining mavjudligidir. O'yin bu bolalar uchun eng qulay faoliyat turi, atrof muhitdan olingan taasurotlarni hususiyatlari, uning his hayajonlari, faolliigi va muloqatga bo'lgan ehtiyojining rivojlanishi yaqqol namoyon bo'ladi.

O'yin rivojlanishining yetakchi manbai sifatida optimal rivojlanish uchun juda muhimdir.

Bu BMT ning Bola huquqlari to'g'risidagi Konvensiyasining 31- moddasida ham belgilangan. Unda aytilishicha, bolalar yoshiga mos o'yinlarga ishtirok etish huquqiga ega. Bolalar o'yin kompetensiyalarini egallashlari uchun ularga vaqt, makon materillar hamda ota ona yoki vasiylarning, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlaydigan malakali tarbiyachilarning qo'llab quvvatlashi kerak.

O'yin alohida bolalar uchun ta'limda muvozanatni saqlashga yordam beradi, chunki bola o'z ta'limini qo'llab quvvatlash uchun zarur bo'lgan darajada va jadallik bilan olib boradi.

U har bir bolaning rivojlanish ehtiyoollari va manfaat g'ayrioddiy tarzda inobatga oladi. O'yin odatda erkin tanlangan, bolalarga qaratilgan va zavqli faoliyat sifatida belgilanadi.